

Lelija Sočanac
Zavod za lingvistička istraživanja HAZU, Zagreb

Fonološka adaptacija anglicizama u talijanskom jeziku: fonemska redistribucija

U članku će se analizirati redistribucija konsonanata u engleskim posudenicama u talijanskom, te primjeri inovacija u fonološkom sustavu jezika primaoca.

1. Uvod

Talijanski jezik, kao većina ostalih europskih jezika, u novije vrijeme prihvaća velik broj posudnica iz engleskog, koje uglavnom ulaze u jezik putem tiska. Budući da se neke od njih javljaju samo u pisanome obliku, gotovo bi se moglo reći da nemaju svoj fonetski oblik u talijanskom jeziku. Zbog toga se kod monolingvnih govornika često javljaju nedoumice u pogledu izgovora tih riječi, koje bi se mogle sumirati uzrečicom: *Anglicum est, non dicitur* (Klajn: 1972, 44). Anglicizmi koji su ušli u širu uporabu i koriste se u govornome jeziku često imaju više izgovornih varijanti koje nastaju zbog različitih razloga, od kojih ćemo navesti samo one najvažnije: formiranje fonološkog oblika posudnice prema grafiji ili izgovoru, različiti načini supstitucije fonema koji se po svojim osobinama razlikuju od fonološkog sustava jezika primaoca, preuzimanje engleske ili američke varijante izgovora itd. U novije vrijeme, zbog boljeg poznavanja engleskoga jezika, sve je jača tendencija da se fonološki oblik posudnice formira prema izgovoru. Stupanj morfološke adaptacije anglicizama također utječe na njihov izgovor: posudnice koje su potpuno prilagođene talijanskome morfološkom sustavu izgovaraju se prema pravilima koja vrijede za izgovor domaćih riječi. U tekstu koji slijedi ograničit ćemo se na jedan od vidova fonološke adaptacije anglicizama u talijanskom: distribuciju konsonanata.

2. Korpus

Naša se analiza temelji na korpusu od oko 1500 jedinica sakupljenih iz talijanskog tiska i rječnika u okviru projekta *Jezični dodiri u posrednom i neposrednom posuđivanju* čiji je voditelj akademik Rudolf Filipović.

3. Teorija

Naša analiza importacije fonema zasniva se na *Teoriji jezika u kontaktu* (1986) R. Filipovića. U okviru teorije jezika u kontaktu prihvaćena je teza da do inovacija u fonološkome sustavu jezika primaoca može doći samo ako postoji prazno mjesto u njegovu sustavu koje se može aktivirati pod utjecajem jezika davaoca. Dok su mogućnosti inovacija u fonemskom inventaru jezika primaoca izrazito male, znatno su veće mogućnosti inovacija u distribuciji suglasnika. Kada se pojave suglasničke skupine koje nisu u skladu sa sustavom jezika primaoca, jezik primalac ih može a) prilagoditi svojim pravilima raspodjele ili b) riječi preuzete iz drugog jezika mogu slomiti otpor sustava jezika primaoca, čime dolazi do inovacija. Sve inovacije u distribuciji uključene su u fonemsku redistribuciju. (Filipović: 1986, 86/87)

4. Suglasničke skupine

Engleski jezik obiluje suglasnicima i suglasničkim skupinama jer je tijekom svojega povijesnog razvoja gubio samoglasnike koji su u nenaglašenim položajima slabili ili nestajali. (Filipović: 1986, 86) Do analognih pojava tijekom povijesnog razvoja talijanskoga jezika nije dolazilo, tako da su se samoglasnici zadržali i u nenaglašenom položaju.

U tekstu koji slijedi analizirat ćemo redistribuciju fonema na početku, sredini i kraju riječi, te pokazati inovacije do kojih dolazi na razini distribucije fonema.

4.1. Suglasničke skupine na kraju riječi

Budući da talijanske riječi uvijek završavaju samoglasnikom, sve suglasničke skupine ili suglasnike na kraju riječi možemo smatrati inovacijama. Stupanj morfološke adaptacije može imati određena utjecaja na redistribuciju fonema. Neke su starije posudnice, na primjer, dobivale talijanske nastavke *-a* ili *-o*, čime su se ujedno izbjegavali završni suglasnici ili suglasničke skupine (npr. *sheriff* > *lo sceriffo*, *pudding* > *il budino*, *beefsteak* > *la bistecca*). Danas anglicizmi u talijanskom uglavnom ostaju morfološki neprilagođeni. Jedina su iznimka riječi latinskog i grčkog porijekla, u kojima se uslijed supstitucije sufiksa gube i završne suglasničke skupine. Nadalje, završni suglasnici i suglasničke skupine u izgovoru se katkada izbjegavaju dodavanjem završnog poluvokala /ə/ (npr. film /filmə/, no i to je danas razmjerno rijetko. (Dardano: 1986, 237) U

tablici koja slijedi dat ćemo prikaz završnih dvočlanih i tročlanih suglasničkih skupina koje se javljaju u engleskim posudenicama u talijanskom.

a) DVOČLANE SUGLASNIČKE SKUPINE NA KRAJU RIJEČI

ZAVRŠNA SUGLASNIČKA SKUPINA	TALIJANSKA REPLIKA	ENGLESKI MODEL
-bl	double	double
-dz	Aids	Aids
-ff	off	off
-ft	lift	lift
-ks	box	box
-kt	abstract	abstract
-ld	sheffield	sheffield
-lf	golf	golf
-lk	folk	folk
-lm	film	film
-lp	gulp	gulp
-lt	colt	colt
-mb	aplomb	aplomb
-mp	vamp	vamp
-nč	clinch	clinch
-nd	band	band
-ng	doping	doping
-nk	drink	drink
-ns	dance music	dance music
-nt	joint	joint
-pt	script	script
-rd	board	board
-rf	surf	surf
-rg	cyborg	cyborg
-rk	dark	dark
-rl	call-girl	call-girl
-rn	western	western
-rp	slurp	slurp
-rt	flirt	flirt
-sp	wasp	wasp
-st	test	test

b) TROČLANE SUGLASNIČKE SKUPINE NA KRAJU RIJEČI

-ngl	single	single
-rst	first lady	first lady

U našem smo korpusu nadalje mogli vidjeti da se neke suglasničke skupine na kraju riječi ukidaju dodavanjem završnih samoglasnika. Tako se supstitucijom engleskog sufiksa *-ics* talijanskim sufiksom *-ica* gubi završna skupina *-ks*: *aerobics* > *aerobica*, *bionics* > *bionica*, *macrobotics* > *macrobotica*. Supstitucijom sufiksa *-ant/-ent* nastalih od latinskih participa prezenta također nastaje završna konsonantska skupina *-nt*: *deodorant* > *deodorante*, *detergent* > *detergente*, *deterrent* > *deterrente*. U ostalim se slučajevima završna skupina *-nt* zadržava: *agreement*, *cent*. U riječima latinskog porijekla sufiks *-ism* i *-ist* zamjenjuje se talijanskim sufiksima *-ismo* i *-ista*, čime se gubi završna skupina *-sm*, *-st*.

4. 2. Suglasničke skupine na početku riječi

Kao što smo mogli vidjeti, sve završne suglasničke skupine u talijanskom znače inovaciju u sustavu. Kada je riječ o suglasničkim skupinama na početku riječi, inovacija je znatno manje, budući da su takve skupine uobičajene i u talijanskome jeziku, kao što možemo vidjeti iz sljedeće tablice: (Agard; di Pietro: 1969, 50-1)

DVOČLANE SUGLASNIČKE SKUPINE NA POČETKU RIJEČI U TALIJANSKOM

	p	b	t	d	k	g	f	v	s	š	c	z	č	dž	m	n	nj	l	lj	r
p									+							+		+		+
b																		+		+
t															+			+		+
d																				+
k																		+		+
g																		+		+
f																		+		+
v																				
s	+	+	+	+	+	+	+	+						+	+	+	+	+		+
š																				
c																				
z																				
č																				
dž																				
m																+				
n																				
nj																				
l																				
lj																				
r																				

Jedine tročlane konsonantske skupine koje se u talijanskom jeziku mogu javiti na početku riječi počinju suglasnikom *s-* i završavaju suglasnicima *-r* ili *-l*, što ćemo prikazati na sljedeći način: (Agard; di Pietro: 1969, 50-1)

TROČLANE SUGLASNIČKE SKUPINE NA POČETKU RIJEČI U TALIJANSKOM

	k	g	p	b	t	d	f,
s	r, l	r, l	r, l	r, l	r	r	r

POPIS SUGLASNIČKIH SKUPINA NA POČETKU RIJEČI

a) DVOČLANE KONSONANTSKE SKUPINE NA POČETKU RIJEČI

KONSONANTSKE SKUPINE NA POČETKU RIJEČI	ANGLICIZMI	ENGLESKE RIJEČI
--	------------	-----------------

bl-	bluffare	bluff
br-	broker	broker
dr-	drink	drink
fl-	flirtare	flirt
fr-	frisbee	frisbee
gl-	gloss	gloss
gr-	grammofono	gramophone
kl-	club	club
kn-*	knickerbockers	knickerbockers
kr-	cricket	cricket
pl-	playboy	playboy
pn-	pneumatico	pneumatic
pr-	privacy	privacy
sk-	scout	scout
	skipper	skipper
sl-	slang	slang
sm-	smoking	smoking jacket
sn-	snob	snob
sp-	sport	sport
st-	star	star
tr-	trench	trench coat
	thriller	thriller

* Inovacije u sustavu

b) TROČLANE KONSONANTSKE SKUPINE NA POČETKU RIJEČI

skr-	script	script
spl-	splash	splash
spr-	spray	spray
str-	stress	stress

Iz navedenih tablica možemo vidjeti da sve konsonantske skupine koje se javljaju u engleskim posudenicama postoje i u talijanskim riječima. Jedina je inovacija suglasnička skupina *kn-*, no ona je vrlo rijetka budući da se fonološki oblik posudenice češće formira na temelju izgovora negoli grafije. Zbog toga se početno *k-* najčešće gubi ili se javljaju varijante: *knickerbockers* /nikerbokers/ ili /knikerbokers/. U talijanskom ima nekoliko suglasničkih skupina koje počinju na *s-*. Taj se suglasnik ispred zvučnih suglasnika izgovara kao /z/, što vrijedi i za izgovor engleskih posudenica: npr. *smoking* /zm ⊃ kin(g)/, *snob* /zn ⊃ b/.

4.3. Suglasničke skupine u sredini riječi

Dvočlane i tročlane suglasničke skupine u sredini riječi pokazuju veliko bogatstvo kombinacija u engleskom, kao i u talijanskom jeziku. U tablici koja slijedi (Agard; di Pietro: 1969, 50-1) pokazat ćemo suglasničke skupine koje se javljaju u sredini riječi u talijanskom jeziku.

DVOČLANE SUGLASNIČKE SKUPINE U SREDINI RIJEČI U TALIJANSKOM

	p	b	t	d	k	g	f	v	s	š	c	z	č	dž	m	n	nj	l	lj	r
p	+								+							+		+		+
b		+		+					+							+		+		+
t			+												+	+		+		+
d				+		+									+					+
k			+		+				+						+	+		+		+
g				+		+									+			+		+
f				+			+											+		+
v								+												+
s	+	+	+	+	+	+	+	+	+					+	+	+		+		+
š										+										
c											+									
z												+								
č													+							
dž														+						
m	+	+													+	+		+		
n			+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+		+		+
nj																	+			
l	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+		+		+
lj																			+	
r	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

TROČLANE SUGLASNIČKE SKUPINE U SREDINI RIJEČI U TALIJANSKOM

	k	g	p	b	t	d	f
r	r, l	r	r		r		
l	l				r		r
m			r, l	r, l			
n	r	r, l			r	r	r, l
s	r, l	r, l	r, l	r, l	r	r	r

Prvi suglasnik u skupini nalazi se na lijevoj strani tablice, drugi se nalazi na njezinu vrhu, dok se završni suglasnici nalaze unutar tablice.

POPIS SUGLASNIČKIH SKUPINA U SREDINI RIJEČI

a) DVOČLANE SUGLASNIČKE SKUPINE U SREDINI RIJEČI

SUGLASNIČKE SKUPINE U SREDINI RIJEČI	ANGLICIZMI	ENGLESKE RIJEČI
-bb-	hobby	hobby
-bl-	tabloid	tabloid
-br-	labrador	labrador
-dd-	pudding	pudding
-dl-*	medley	medley
-dm-	badminton	badminton
-dn-*	kidnapper	kidnapper
-dr-	adrenalina	adrenalin
-dv-*	advertisement	advertisement
-ff-	buffalo	buffalo
-fl-	teflon	teflon
-ft-*	lifting	face-lifting
-gb-*	rugby	rugby
-gg-	reggae	reggae
-gl-	igloo	igloo
-gn-*	agnostico	agnostic
-gr-	pedigree	pedigree
-kd-*	knock down	knock down
-kg-*	backgammon	backgammon
-kk-	trekking	trekking
-km-	bookmaker	bookmaker
-kn-	cockney	cockney
-kr-	acro	acre
-ks-	boxeur	boxer
-kš-*	connection	connection

-kt-	detective	detective
-lb-	dolby	dolby
-ld-	holding	holding company
-lf-	welfare	welfare state
-lk-	sulky	sulky
-ll-	killer	killer
-lm-	salmonella	salmonella
-lt-	melting pot	melting pot
-lv-	revolver	revolver
-mb-	zombie	zombie
-mf-*	comfort	comfort
-mm-	summit	summit
-mp-	shampoo	shampoo
-nč-*	winchester	winchester
-nd-	dandy	dandy
-nd-	banjo	banjo
-ng-	canguro	kangaroo
	dinghy	dinghy
-nk-	bunker	bunker
-nn-	penny	penny
-nr-	henry	henry
-ns-	sponsor	sponsor
	dancing	dancing hall
-nt-	container	container
-nv-	convoglio	convoy
-pp-	happening	happening
-pr-	depressurizzare	depressurize
-pt-*	adaptor	adaptor
-rb-	derby	derby
-rč-	merchant bank	merchant bank
-rd-	cardigan	cardigan
-rdž-	detergente	detergent
-rg-	cargo	cargo
-rk-	market	market
-rl-	curling	curling
-rm-	mormone	mormon
-rn-	corner	corner
-rp-	corporation	corporation
-rr-	curry	curry
-rs-	forcing	forcing
	jersey	jersey
-rt-	cartoon	cartoon
-rv-	server	server

-sk-	escalation	escalation
	basket	basket(-)ball
-sm-	businessman	businessman
-ss-	essai	essay
-st-	festival	festival
	anesthesia	anesthesia
-tb-	football	football
-tl-	butler	butler
-tn-	beatnik	beatnik
-tr-	neutrone	neutrone
-ts-*	outsider	outsider
-tt-	squatter	squatter
-zb-	baseball	baseball
-zl-	grizzly	grizzly

b) TROČLANE SUGLASNIČKE SKUPINE U SREDINI RIJEČI

SUGLASNIČKE SKUPINE	ANGLICIZMI	ENGLESKE RIJEČI
-bbl-*	dribblare	dribble
-btr-*	globe-trotter	globe-trotter
-ffr-*	suffragette	suffragette
-ksf-*	oxford	oxford
-ksp-*	shakespeariano	Shakespearean
-kst-*	ecstasy	ecstasy
-kstr-*	fox-trot	foxtrot
-lkl-	folklore	folklore
-lld-*	bulldozer	bulldozer
-lst-*	ulster	ulster
-mbl-	assembler	assembler
-mbr-	camбри	cambric
-mfl-*	pamphlet	pamphlet
-mpj-	computer	computer
-mst-*	hamster	hamster
-ndb-*	stand-by	standby
-ndr-	Land Rover	Land Rover
-ngl-	giungla	jungle
-ngp-	ping pong	ping-pong
-ngpl-	long-playing	long playing record
-ngr-	mangrova	mangrove
-ngst-*	gangster	gangster
-ngt-*	wellingtonia	wellingtonia
-nkl-*	sprinkler	sprinkler
-nst-*	instant	instant

-ntr-	country	country
	antracite	anthracite
-pst-*	lipstick	lipstick
-rgr-	evergreen	evergreen
-rtl-*	portland	portland cement
-rtn-*	partner	partner
-rtr-	Fortran	Fortran
-spl-	display	display
-stl-*	wrestling	wrestling
-str-	abstract	abstract
-ttl-*	cattleya	cattleya
-ttr-*	elettrone	electrone

* Inovacije u sustavu

Iz navedenoga se popisa može vidjeti da je broj dvočlanih suglasničkih skupina velik i da se među njima javlja znatno veći broj inovacija nego u suglasničkim skupinama na početku riječi: u 77 dvočlanih suglasničkih skupina naišli smo na 13 inovacija. Najveći je broj inovacija u tročlanim suglasničkim skupinama u sredini riječi: u 36 skupina javljaju se 22 inovacije. U nekim slučajevima, i to uglavnom u riječima latinskoga porijekla, dolazi do asimilacijskih promjena u suglasničkim skupinama, kao na primjer: *-bs-* > *-ss-*: *absentee* > *assenteista*; *-dv-* > *vv-*: *adventist* > *avventista*; *-kt-* > *tt-*: *electron* > *elettrone*; *-pt-* > *-tt-*: *anabaptism* > *anabattismo*. Ovdje treba dodati da se dvostruki suglasnici koji se javljaju u grafiji nekih engleskih posudnica izgovaraju dulje i intenzivnije, kao i u talijanskim riječima koje sadržavaju takve suglasničke skupine, npr. *dribblare* /drib'blare/, zbog čega smo i njih uveli u popise suglasničkih skupina.

5. Zaključak

Naša je analiza potvrdila tezu da je redistribucija fonema u suglasničkim skupinama česta, što znači da se fonološki sustav jezika primaoca mijenja pod utjecajem posudnica. (Filipović: 1986, 108) U talijanskom je jeziku najveći broj redistribucije konsonanta u suglasničkim skupinama na kraju riječi, budući da talijanske riječi u pravilu završavaju samoglasnikom. Slijede inovacije koje se javljaju u suglasničkim skupinama u sredini riječi, čiji je broj osobito velik u tročlanim skupinama. Najmanje je inovacija u suglasničkim skupinama na početku riječi.

Bibliografija

1. Agard, Frederick B.; di Pietro, Robert, *The sounds of English and Italian*. — Chicago; London: The University of Chicago Press, 1969. — (*Contrastive structure series* / ed. Charles A. Ferguson)

2. Dardano, M., The Influence of English on Italian, in: *English in Contact with Other Languages* / ed. W. Viereck; W. D. Bald. — Budapest: Akadémiai Kiadó, 1986.
3. Filipović, R., *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičnih dodira*, Zagreb: HAZU; Školska knjiga, 1986 (Djela HAZU; knj. 59)
4. Filipović, R., *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku: porijeklo — razvoj — značenje*, Zagreb: HAZU; Školska knjiga, 1990. — (Djela HAZU; knj. 70)
5. Klajn, I., *Influssi inglesi nella lingua italiana*, Firenze: Olschki, 1972.
6. Zingarelli, N., *Vocabolario della lingua italiana* / a cura di Miro Dogliotti; Luigi Rosiello. — 12 ed. — Bologna: Zanichelli, 1993.

*Phonological Adaptation of Anglicisms in Italian:
Phonemic Redistribution*

The author analyzes the phonemic redistribution in English loan-words in Italian and concludes that it represents an innovation in the phonological system of the receiving language.